

Література:

- 1 *Ауробиндо Ш.* Индийская культура и влияние извне / ш. Бахтин // Открытие Индии. Философские и эстетические воззрения в Индии в XX веке. – М., 1987. – С.404.
- 2 *Бойченко О.І.* Співвідношення природного та людського як проблема давньокитайської філософії (порівняльний аналіз даоської та конфуціанської інтерпретацій): Автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.05 / О. І. Бойченко // Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2000.
- 3 *Гуйван П. Н.* Проблема человека в истории философии / П. Н. Гуйван. – Алтайский гос. технический ун-т им. И.И.Ползунова. - Барнаул : Издательство АлтГТУ, 2000. - Ч. 1 : Философия древней Индии, Китая и Греции.
- 4 *Дебольский Д. Д.* К познанию абсолюта: Духовный опыт индийских и христианских мистиков / Д. Д. Дебольский. – М. : Интерграф Сервис, 1996.
- 5 Древняя Индия. Язык, культура, текст. – М., 1988.
- 6 *Карьер Ж.К.* “Махабхарата”: возвращение к общим истокам / Ж. К. Карьер // Курьер ЮНЕСКО. Героический эпос: в поисках идеала. 1989. – С. 4-9.
- 7 *Ильин И.П.* Восточный интуитивизм и западный иррационализм: "Поэтическое мышление" как доминантная модель "постмодернистского сознания"/ И. П. Ильин // Восток - Запад: Литературные взаимосвязи в зарубежных исследованиях. – М., 1989.
- 8 *Лукьянов А.Е.* Становление философии на Востоке :(Древний Китай и Индия) / А. Е. Лукьянов // Российский международный фонд культуры. - 2. изд. испр. и доп. – М.: Инсан, 1992.
- 9 *Мень А.* История религии: В поисках Пути, Истины и Жизни. В 7 т. Т. 3: У врат молчания. / А. Мень // Духовная жизнь Китая и Индии в середине первого тысячелетия до нашей эры. – М.: „Слово”, 1992.
- 10 Очерки истории естественнонаучных знаний в древности/ Под ред. А. М. Шамина. М., 1992.
- 11 Паломничество Германа Гессе в страну Востока // Восток-Запад. Исследования. Переводы. Публикации. – М.,1992. Вып.1. – С. 217

Annotation

Kovtun T. The image of the person in the sacred texts of the orthodox and unorthodox spiritual tradition of India. The paper describes the concept of "image rights", the study of human problems in terms of practice, livelihoods and their way of life. The study of orthodox and heterodox texts of India allows for more specific problems related to self-consciousness, its forms and states, etiquette, and people who hold different social status in society. Therefore, the article analyzes the image of the person of the sacred texts.

Key words: *self, the image of man, extroversion, introversion, the Atman, austerity.*

Демура О.О.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ТЕОРІЯ ЮНГА ЯК ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА ДОСЛІДЖЕННЯ АРХЕТИПІЧНО-МІФОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ТОТАЛІТАРНИХ РЕЖИМІВ

В статті проаналізовано основоположну теорію К.Г. Юнга про виникнення та функціонування архетипів, на основі якої аналізується формування і становлення тоталітарних держав, виникнення нової культури, що тримається на глибинних

архетипічно - міфологічних схемах. Розглядається створення та функціонування міфу в тоталітарному суспільстві та основні механізми впливу на людську свідомість. Спираючись на теорію Юнга проводиться порівняння особистостей диктаторів двох країн – СРСР та Німеччини, розглянуто образ ворога, як один із базових архетипів, що проектується у площину держави.

Ключові слова: колективне несвідоме, архетип, міфологема, перетворена релігійна свідомість, культ, тоталітарна культура.

Актуальність статті. В сучасному суспільстві будь-які реформи починаються з переоцінки минулого і духовних цінностей. Саме в масовій свідомості вкорінюються теоретичні догми, заборони, міфи і архетипи, вони визначають світогляд пересічної людини і часом заважають об'єктивно сприймати навколишній світ і активно проявляти себе в якості суб'єктів культури і соціально-політичного життя. Це доводить необхідність усвідомлення негативних аспектів масової політичної свідомості в тоталітарній системі, що мала місце в радянський період вітчизняної історії. Осмислення основних механізмів функціонування глибинних шарів психіки, що втілюються в архетипічних формах, дає нам можливість запобігти майбутнім спробам маніпулювання свідомістю, до яких вдається влада будь-яких держав.

Метою статті є аналіз механізмів впливу тоталітарних культур на свідомість мас, на основі методології розробленої К. Г. Юнгом. Виокремлення основних архетипів, та застосування їх до аналізу культур тоталітарних режимів.

Завдання:

- визначити роль архетипів у соціальному та культурному становленні держав тоталітарної форми правління.
- спроектувати метод аналізу культури, введений К.Г. Юнгом, на аналіз та дослідження культур СРСР та Німеччини.
- проаналізувати специфіку становлення особистостей диктаторів у культурі СРСР та Німеччини.
- з'ясувати чи мають сформовані впродовж століть архетипи вплив на сьогодення, разом із здобутим досвідом тоталітаризму.

Міф являє собою одну із фундаментальних цінностей культури. Витоки будь-якої культури потрібно шукати в міфах. В міфах розкриваються початки суспільного буття. Міфологія – це форма людського буття, форма суспільної свідомості; спосіб розуміння природної та соціальної дійсності на різних стадіях суспільного розвитку. Тоталітарна культура не виняток, вона наскрізь була просякнута міфологемами, які багато в чому визначали свідомість суспільства та нації.

Для розуміння тоталітарних культур, основ їх формування та наслідків, що з них витікають, звернемося до таких основоположних понять введених Юнгом як: колективне несвідоме, архетип.

Карл Гюстав Юнг займався дослідженням становлення тоталітаризму, з огляду на те, що йому довелося жити в період між двома світовими війнами, він неодноразово писав в своїх статтях та лекціях, що займаючись лікуванням психічного здоров'я німців він вбачає в їхній психіці серйозні порушення, що неодмінно позначаються на колективному безсвідомому, що рано чи пізно візьме гору над раціоналізмом і

придушене вирветься нагору тягнучи за собою катаклізми та кризи розвитку, не лише Німеччини а й інших країн.

Юнг бачить в націонал-соціалістичному русі ще один доказ існування архетипів і їх влади над людьми. Архетипи здатні еволюціонувати і змінюватись протягом великих відрізків часу. Архетип – це чиста, не зіпсована природа. Саме ця природа змушує людину говорити слова та виконувати такі дії, суті котрих вона може не усвідомлювати. [9, с. 232]

Ми використовуємо теорію архетипів Юнга як методологічну основу аналізу системи абсолютно нових цінностей та формування людини нового типу - гомо совстікус [2].

Основною умовою тоталітарного панування виступало формування нового світогляду, нової свідомості мас в конформістському плані. Основне завдання тоталітарної культури – знищити саму можливість рефлексивного мислення, щоб будь яке інакодумство було придушене самосвідомістю людини, щоб не виникали рефлексивні настрої. Для цього нова культура формувала нову людину, змальовуючи нові ідеали. Такі ідеали безперечно надзвичайно яскраві, пафосні, вони самі проникають в масову свідомість, трансформуються в архетипічні структури, користуються механізмами впливу міфу. Таким чином, грамотно сформована нова культура підміняє вже існуючу. Проте нова культура не може укорінитися і функціонувати тисячоліттями, адже біологічно закладені структури все ж сильніші тимчасових, нетривких, ідеологічних схем.

Щоб зрозуміти краще описані вище механізми формування та впливу культури, звернемося до колективного несвідомого, де і містяться основні структури функціонування свідомості мас.

К.Г.Юнг вважає, що колективне несвідоме більш глибокий шар в структурі особистості. Колективне несвідоме являє собою сховище латентних слідів пам'яті людства і навіть наших людиноподібних предків. У ньому відбиті думки і почуття, загальні для всіх людських істот і є результатом нашого спільного емоційного минулого. Як говорив сам Юнг, «в колективному несвідомому міститься все духовна спадщина людської еволюції, відроджена в структурі мозку кожного індивідуума. Не існує вроджених ідей, проте існують вроджені можливості появи ідей, котрі контролюють саму бурхливу фантазію і направляють діяльність нашої фантазії в рамках певних категорій: це певні апріорні ідеї, існування котрих можна виявити по їх впливу.»[4, с. 26] Таким чином, зміст колективного несвідомого складається завдяки спадковості та має спільні історичні та змістовні характеристики для всього людства.

Юнг висловив гіпотезу про те, що колективне несвідоме складається з могутніх первинних психічних образів, так званих архетипів (буквально, «первинних моделей»). Архетипи - уроджені ідеї чи спогади, які змушують людей сприймати, переживати і реагувати на події певним чином. Насправді, це не спогади або образи як такі, а скоріше, саме сприятливі фактори, під впливом яких люди реалізують в своїй поведінці універсальні моделі сприйняття, мислення і дії у відповідь на який-небудь об'єкт або подію. Вродженою тут є саме тенденція реагувати емоційно, когнітивно і поведінково на конкретні ситуації. Первісний образ, чи архетип, це певні риси демона, людини, чи процесу, котрі постійно відроджуються в ході історії. [4, с.26]

В ряду безлічі архетипів, описаних Юнгом, стоять мати, дитина, герой, мудрець, божество Сонця, шахрай, Бог і смерть. Будь-який архетип має багато символічних репрезентацій, що визначаються культурними чи особистими факторами, проте сама архетипічна форма при цьому єдина і універсальна. Згідно Юнга, кожен архетип пов'язаний з тенденцією висловлювати певного типу почуття і думки щодо відповідного об'єкта або ситуації. До прикладу звернемося до ідеалів, що встановлювали і пропагували тоталітарні культури, вони чітко демонструють варіанти архетипа, що доводить факт їх зведення до алегорії. Ідеал «Батьківщини-матері», наприклад, явна алегорія матері, так же як німецький «фатерлянд» - алегорія батька. Закладена в них сила, що спонукає народи, належить не алегорії, а символічній цінності рідної землі. Архетипом тут являється містична причетність примітивної людини до землі, на котрій вона живе і в котрій спочивають духи пращурів. [4, с. 27] Також, Юнг припускав, що архетипічні образи та ідеї часто відображаються в сновидіннях, і нерідко зустрічаються в культурі у вигляді символів, використовуваних у живописі, літературі та релігії. Особливо він підкреслював, що символи, характерні для різних культур, часто виявляють різочу подібність, тому що вони сходять до загальних для всього людства архетипів. Наприклад, у багатьох культурах йому зустрічалися зображення мандали, які є символічними втіленнями єдності і цілісності "Я".

Переосмислюючи психоаналітичний підхід до архетипів колективного несвідомого, поглибимо термін "архетип", маючи на увазі найдавнішу загальнокультурну, універсальну міфологему, що обростає смислами, що варіюються в різних культурах, але не втрачають зв'язку з єдиною семантичною лінією. Для позначення таких процесів введемо поняття базові (глибинні) архетипи.

Структури несвідомого, постійно відтворюються, в культурі вони піддаються опису засобами раціонального дискурсу, проте лише з застосуванням асоціативно-образного методу мислення, а також широкого культурно-філософського аналізу, що відкидає психологічний редукаціонізм. Їх опис може бути здійснено через репрезентацію семантичного поля або асоціативного ряду культурних образів, ціннісних смислів та ідей пов'язаних між собою багаторазово підтверджується історичним та культурним зв'язком.

Кожна культура створює свої міфи; всю історію культури можна розглядати як трансформацію міфів, піднесення їх на більш високий рівень. Понад це Юнг стверджує, що міфологічні мотиви присутні в соціальній організації завжди незалежно від того, усвідомлюються вони чи ні. Ця теза знаходить підтвердження в деяких сучасних дослідженнях міфа: «Кожна культура створює свої міфи про особу. Критичні моменти історії – це точки виникнення нових міфів. Будучи створеним, міф стає самостійною семантичною реальністю. Розвиваючись, він у своєму розкритті задає новий напрямок в еволюції культури» [1, с. 120].

Юнг, вивчаючи сутність культури, зводить весь розвиток людської культури, її мету, до руху в сторону колективної свідомості, яка увібрала свою безсвідому основу. Саме осягнення або відчуття сенсу та цілеспрямованості буття і є найважливішою ознакою і суттю юнгівського розуміння культури. Юнг зазначає «Великі новації ніколи не приходять згори, вони завжди підіймаються знизу, так само як дерева, котрі ніколи не ростуть з неба до низу, а завжди із землі вгору, якщо вже один раз їх насіння впало з неба.»[9, с.275]

Стан культури ХХ століття осмислюється Юнгом як кризовий; він говорить, що потрясіння нашого світу і потрясіння нашої свідомості це одне і те ж, і в той час коли освічена людина спостерігає за тим як мирні договори перетворюються в диктатуру, темні прошарки суспільства, котрі підкоряються підсвідомим поштовхам своєї душі, вже діють і вже змінюють мінливий світ, «наш вік переніс усі акценти на «тут» і «зараз», викликавши тим самим демонізацію людини та її світу». Поява диктаторів і всі принесені ними негаразди відбуваються від короткозорості та всезнайства, які відняли у людини все що знаходиться по той бік свідомості, фактично зробивши її жертвою безсвідомого. Проблема зла, його походження і виявлення в політичному житті суспільства стає однією з центральних тем того періоду творчості Юнга: «рабство та буремність корелятивно пов'язані, їх не можна відділити один від одного. Ревнива опіка своєї влади і перебільшена недовіра пронизують весь державний організм згори до низу. Крім того, маси, компенсуючи свою хаотичну безформенність, автоматично викликають собі вожда, який обов'язково стає жертвою, якщо можна так сказати, інфляції свідомості свого «Я» [10, с. 9].

Основна риса культурологічної концепції К. Юнга полягає в тому, що виводиться на перший план есхатологічне уявлення про цілеспрямованість і задалегідь задану мету розвитку людської культури – Ното Махітус, людину велику, в якій символи та міфи виступають засобом осягнення смислу, або Бога.

Всі тоталітаризми ХХ ст. спираються на ідею прогресу, вбачаючи в собі завершення, підсумок, мету історичного розвитку. Так в сталінській політичній моделі таким феноменом завершення історії стала соціалістична ідея, натомість гітлерівська Німеччина вбачала початок і кінець історії в пануванні арійської нації. Масова свідомість при цьому трансформується таким чином, що сприймає соціалізм як наступний за капіталізмом етап людської історії. Соціалізм є реакція первіснообщинних, патріархальних і феодальних форм свідомості на капіталізацію, індивідуалізацію і персоналізм. А «найпередовіша» громадська і культурна модель виявляється глибоко реакційною і регресивною.

Ці «формально встановлені закони» настільки архетипізовані, що при певних умовах актуалізуються, закріплюються в законах соціальної організації. Для актуалізації цих форм свідомості потрібні соціально-історичні передумови, що ведуть до неухильної інфантілізації суспільства, коли віра викликається лише прагненням до впевненості, необхідністю придушити сумнів і страх, страх виходу з колективістських, патріархально-родових, общинних відносин до вільного самовизначення в світі і відповідальності. Юнг писав з цього приводу так: «Моральна відповідальність особистості безперечно замінюється державними міркуваннями. На місце моральної та духовної самостійності людини приходить соціальне забезпечення підвищення життєвого рівня. Ціль і суть окремого людського життя полягає вже не в її індивідуальному розвитку, а нав'язаних людині згори державних міркувань. Особистість все більше позбавляється можливості приймати рішення морального порядку і самій направляти своє життя, замість цього вона розглядається як соціальна одиниця, котрою відповідно керують, котру годують, одягають, навчають.» [10, с. 9]

Віра в тоталітарній культурі є продукт реакції на сумніви, які виникли з почуття ізольованості індивіда та його неприйняття життя. Ця віра, за визначенням Фромма, «має

компенсуючі властивості». Подібна компенсація служить своєрідним захистом і в той же час передумовою для включення індивіда в соціоцентричну модель суспільства, яка заснована на втраті впевненості в тому, що метою і сенсом життя є людина. Тобто людина включається в нову систему, де стає засобом для зовнішніх цілей. Підпорядкування людського життя зовнішнім цілям засноване на усвідомленні людиною своєї незначущості, безсилля і страху, і веде до її підпорядкування новій системі культурних цінностей.

На початку 20-х років О. Мандельштам, описував нову культурну ситуацію таким чином: «ми вступили в смугу могутніх соціальних рухів, масових організованих дій, акції особистості в історії падають», і констатував «безсилля психологічних мотивів перед реальними силами». В результаті люди виявляються «викинутими із своїх біографій. Саме «людина без біографії», людина поза історією (а біографія це і є історія) і трансформується тоталітарною культурою. Людина, позбавлена почуття спільності і кровного зв'язку з історією, стає легкою здобиччю зовнішніх сил, але в цьому процесі вона сама внутрішньо перебудовується. Втрачаючи свою цілісність і свободу, людина позбавляється особистісності (яка і є цілісність і свобода) і включається в систему соціальних ролей. Для цього людина повинна повернутись в дитинство, в родоплемінну культуру і в пов'язаний з нею тип релігійної свідомості [3].

Такої ж думки дотримується Юнг, зазначаючи що: «особистість охоплена почуттям своєї нікчемності і меншовартості це безперечно пригнічує її, тоді людина втрачає сенс свого життя, котрий не вичерпується поняттями соціальної забезпеченості та підвищення матеріального рівня, вона вступає на шлях покори державі, і сама допомагає прокладати цей шлях, не здогадуюсь і не бажаючі цього робити.» [10, с.10]

Тоталітарна культура є культура батьківська, де основна чеснота - слухняність. У чистому вигляді цей фактор накладається на культ вождя, в характері якого лише більш чітко проявляються риси характеру його адептів, або образ бога-деспота, якому потрібна безмежна влада над людьми, їх покірність, їх приниження, - це проекція власної заздрості і ворожості маси. Така свідомість генетично пов'язана з релігійністю ранньоплемінних форм соціальної організації. Тут, відповідно, актуалізується саме культова свідомість з усією парадигмою: ініціація (що особливо видно в світі дитячого соціуму - жовтенята, піонери, клятви та інші атрибути), культ таємних спілок, культ вождів, культ племінного бога, матріархально-родовий культ святинь і покровителів, патріархальний сімейно-родовий культ предків

Але перетворена релігійна свідомість, що живить тоталітарну культуру, піддається постійному впливу свідомості утопічного. В поєднанні релігійності і революційного утопізму – полягає своєрідність тоталітарної культури. Все ж тоталітарна культура не буде утопії - вона в ній живе: для неї вже відбувся обіцяний Марксом стрибок з царства необхідності в царство свободи, закінчилася передісторія і почалася історія. У цьому новому - вічному тепер уже - царстві і розквітає соцреалізм.

До прикладу, розглянемо і порівняємо культ вождя в тоталітарних культурах СРСР та нацистської Німеччини. Загалом культ політичних керівників - невід'ємний елемент обожнювання влади. Він веде свій початок від язичницького ідолопоклонства, воскрешає такі його атрибути, як пам'ятники, мавзолеї, меморіальні комплекси, складні релігійно-політичні ритуали і т.п.

У тоталітарних державах ідейні витoki культу особи лежать в ідеології, її претензії на монопольне володіння істиною, універсальну, загальну значимість. «Батьки» такої «єдино вірної ідеології» наділяються якостями пророків і ясновидців. Культ особистості народжується на базі природних для людського суспільства потреб у наступності поколінь, шанування старших, повазі видатних особистостей (героїв), що принесли благо своєму народу. Важливою безпосередньою причиною культу особистості є величезна концентрація політичної, духовної, економічної і соціальної влади в руках однієї людини, а також тотальна особиста залежність людей не стільки від результатів своєї діяльності, скільки від прихильності керівництва. Різнобічна особиста залежність, відбиваючись у масовій свідомості, породжує у населення віру у всемогутність керівника, страх перед ним, рабську покiрність і безапеляційне виконання наказів.

Юнг неодноразово намагався аналізувати особистості диктаторів ХХ століття, тому спираючись на його праці розмежуємо типи особи Гітлера та Сталіна.

За Юнгом розмежуємо 2 типи людей в примітивному суспільстві. Один представляє собою особу вождя, він фізично відрізняється адже має потужну статуру і сильніший ніж всі його опоненти. Інший тип шамана, який не має фізичної сили, проте має силу влади, він має психологічну владу над свідомістю мас. Отже перший виконує роль імператора, вождя, натомість другий роль духовного лідера громади. Імператор як вождь володіє фізичною силою завдяки своїй армії, що підпорядкована йому, влада ж шамана, ясновидця має цілком магiчне походження. Люди самі наділяли його такою владою, бо визнавали за ним надприродні здібності. І загалом влада шамана може перевершувати владу імператора, адже на стороні шамана зазвичай є народ, що піддавався магiчному екстазу, ментальному впливу правителя. [7].

Роль сильного правителя, вождя К.Г. Юнг приписує Сталіну, адже його зовнішній вигляд, сильна статура, вольове обличчя є свідченнями саме такого типу. Натомість роль шамана Юнг віддає Гітлеру, що є показовим, адже його фігура в історії є досить неоднозначною, він є людиною яка зовсім не відповідає арійському типу, він слабкий фізично, обличчя хворобливе, проте очі наповнені магiчною силою, сила слова переважає фізичні недоліки.

Проведемо аналогічне співставлення втілення образу вождя у художньому мистецтві. До прикладу в СРСР портрети вождів часом дуже очевидно апелюють до ікон, наприклад, «Ленін у Смольному» І.Бродського (1930), де вождь зображений у позі, характерній для візантійських зображень євангелістів, чи портрет Сталіна, виконаний художником Філоновим (1940), який перегукується зі Спасом Нерукотворним. Іконографія вождів будувалась за схемами зображень святих і могла позмагатися з останніми за рівнем розробленості і кількості варіацій. Соцреалістична концепція зображення перетікає в ідею лику, ікони, ідола. При всій атеїстичності пропаганди культури соцреалізму в ній завжди існував прихований зв'язок з культово-релігійною традицією.

Натомість іконографія Гітлера по суті не вкладається в рамки. Цікавим є те що Гітлер доволі рідко дозволяв малювати себе, найпоширеніший його образ втілювався у фотографії. Організуюча воля вождя підкреслювалася внутрішньою експресією його фронтальної фігури, його цілеспрямованим поглядом, а також деякими зовнішніми атрибутами: його військовою або партійною уніформою на всіх портретах, романтично-

схвильованими пейзажами (на портретах роботи Г.Кнірра і К. Хоммеля), «Він підноситься подібно статуї, перевершуючи всі розміри земної людини» - Ця характеристика застосовна до всіх збережених мальовничим і графічним портретів фюрера. В іпостасі простої людини – що прогулюється, розмовляє, що бавиться з дітьми - Гітлер, на відміну від Сталіна, з'являвся лише на фотографіях, тобто обираючи жанр де його фігура має виглядати максимально людно, він обирає саме документальну зйомку, можливо саме цим доводячи масам свою справжність, незаангажованість. Але й перед об'єктивом фотоапарату відсутня довільність його пози.

Різниця в іконографії вождя є, хоча і не суттєва. Корінь різниці ховається в різних психологічних типажах двох диктаторів. Сталін впливав на народ своїм зовнішнім виглядом та возвеличенням своєї фігури в плакатному та художньому жанрах. А Гітлер переконував і зачаровував маси силою слова, природною харизмою. Саме тому Гітлеру був ближчий жанр фотозйомки, щоб достовірно, майже документально передати свій жест, позу, характер, таким чином виправдатись перед народом і довести, що все що відбувається справжнє, не сховане за вмільним пензлем художника.

Тим не менше, не дивлячись на різні функції та погляди, всі тоталітарні ідеології сходилися в одному: культ вождя, фюрера, дуче займає в них місце сакрального центру.

Висновок. З'ясовано, що система культурно – ціннісних орієнтацій суспільства визначається загальноновизнаними архетипами, введеними в науковий простір К. Г. Юнгом. Архетипи діють і функціонують в свідомості окремо взятого громадянина і в свідомості мас не тільки в процесі природного розвитку суспільства, а й в штучно створених умовах, в умовах тоталітарного соціуму.

Послугуючись терією К. Юнга проаналізовано особистості диктаторів і виявлено що в них також реалізуються архетипічні моделі поведінки, що апелюють до глибинних структур психіки як народу так і окремої особистості.

Виведене вище, дає нам змогу констатувати, що колективне несвідоме мас достатньо глибинний характер і не визначену структуру, проте абсолютно точно можемо стверджувати, що основні поведінкові постулати і архетипічні образи сформовані в глибинних шарах психіки ще наших пращурів, закладені і в нашій сьогоднішній масовій свідомості. Тоталітарні режими знівельовуючи особистість повертали її в архаїчний період, надаючи суспільству образів стада, що ми можемо відслідкувати в тоталітарному художньому мистецтві та мистецтві пропаганди.

Література:

1. *Барт Р.* Миф сегодня / Ролан Барт; [пер. з англ. Я. Бражникова] - М.: изд. Сабашникова, 1996. - 283 с.
2. *Зиновьев А.А.* Гомо советикус / [Електронний ресурс] / Александр Александрович Зиновьев // Режим доступа: <http://www.litmir.net/br/?b=30726>
3. *Мандельштам О.Э.* Конец романа / [Електронний ресурс] / Осип Эмильевич // Режим доступа: http://www.rvb.ru/mandelstam/01text/vol_2/03prose/2_189.htm
4. *Нойман Э. Юнг К.* Психоанализ и искусство. –К.: Валкер, 1996.- 298 с.
5. *Юнг К.Г.* Диагностируя диктаторов / [Електронний ресурс] / Карл Гюстав Юнг // Режим доступа: <http://jungland.ru/node/1291>
6. *Юнг К.Г.* О современных мифах. - М.: Практика, 1994г.- 251 с.
7. *Юнг К.Г.* Проблемы души нашего времени. - М.: Прогресс, 1996г. -131 с.

8. Юнг К.Г. Современность и будущее. – Минск.: Университетское, 1992г.- 60 с.
9. Юнг К.Г. Человек и его символы. - С-П Б.:С.К, 1996г.- 454 с.

A n n o t a t i o n

Demura O.O. Jung's theory as the theoretical basis for the study of the archetypal-mythological consciousness of totalitarian regimes. This article has examined K.G. Jung's fundamental theory about appearing and functioning of archetypes. The formation and establishment of totalitarian states, new culture appearing, which had awakened deep archetypal mythological schemes are analyzed basing on this theory. The creation and implementation of new myth in totalitarian society and the basic mechanisms of influence on human consciousness is examined. Based on the Jung's theory comparison of two countries - the USSR and Germany- dictators' figures is analysed. The type of the enemy as one of the basic archetypes, projecting it into the sphere of the state is examined.

Key words: collective unconscious, archetype, mythology, transformed religious consciousness, cult, totalitarian culture.

Лунак Т.І.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ (60-ТІ РОКИ)

У статті висвітлено основні особливості соціокультурної ситуації в Україні другої половини ХХ століття, виокремлено 60-ті роки досліджуваного періоду як важливий етап розвитку української художньої культури.

Ключові слова: художня культура, соціалістичний реалізм, андеграунд, шістдесятники, фольклоризм.

Постановка проблеми.

ХХ сторіччя в історії української культури стало часом значних випробовувань, важливих суспільно-політичних подій. Українська культура ХХ ст. – період національно-державного відродження, започаткований демократичними перетвореннями з 1917 року, має відносно різні за змістом етапи: національного відродження (1917 – 1933 рр.); тоталітарного панування «соцреалізму» (1933 – 1956 рр.); стихійного піднесення духу національного опору (1956 – 1987 рр.); національно-духовного оновлення (з 1987 р.).

Для художньої культури ХХ ст. властиві філософічність, поява нових видів мистецтва, динамічне оновлення засобів художньої виразності, відсутність єдиного мистецького стилю, панування цілої низки течій. Розмаїття творчих напрямків, індивідуальних мистецьких позицій потребує глибокого аналізу та вивчення з метою переосмислення усталених в радянську епоху художніх вартостей та видових меж творчості.